

Цікавою та успішною в сучасних умовах є підготовка майбутнього вчителя до проведення на батьківських зборах тренінгових форм роботи для педагогічної просвіти батьків з формування екологічних знань учнів. Така форма зв'язку школи із сім'єю дає змогу не тільки здійснювати екологічну просвіту батьків на класних батьківських зборах, але й розглядати інші актуальні питання.

Отже, екологічна підготовка майбутнього вчителя передбачає вміння створювати атмосферу співпраці між учителем і батьками, використовуючи для цього різноманітні форми зв'язку. Враховуючи актуальність проблеми, вбачаємо перспективу подальшого дослідження в розробці ефективних шляхів, методів і прийомів формування екологічної підготовки майбутніх вчителів.

Література

1. Богатир Т. Планування гурткової еколого-натуралістичної роботи за новими програмами / Т. Богатир // Початкова школа. – 2007. – № 6. – С. 41–42.
2. Пруцакова О. Л. Формування основ екологічної культури учнів 5–8 класів засобами дидактичної гри : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук : спец. 13.00.07. "Теорія і методика виховання" / Пруцакова Ольга Леонідівна ; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2002. – 19 с.

РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ

Усманова Г.О.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Екологічна освіта і виховання сьогодні мають глобальне значення і є основним засобом конструктивного перетворення суспільної та індивідуальної свідомості, а саме – формування екологічної свідомості.

У концепції екологічної освіти України зазначено, що екологічне навчання і виховання здійснюється протягом усього життя людини – починаючись з народження, воно продовжується у дошкільному закладі, школі, вищому навчальному закладі і надалі триває у вигляді самоосвіти. Вихідним положенням вищої екологічної освіти є продовження базової середньої освіти на наступному, більш високому рівні з метою формування у студентів високої екологічної культури, глибоких екологічних знань та біосферного світогляду [4, с. 90].

Особливу увагу екологічній освіті приділяють педагогічні заклади. Адже саме вчителі, які мають глибокі знання в галузі екології, відіграють значну й активну роль у формуванні екологічних переконань підростаючого покоління. Проте, для вчителя важливим є не лише мати знання, а вміти їх передати учням, виховати належне ставлення до природного середовища, сформувати в учнів екологічну свідомість. Тому разом із загальним високим рівнем екологічної культури вчитель має опанувати методикою екологічної виховної роботи.

На даний час у більшості загальноосвітніх шкіл курс «Основи екології» не викладається, а існує лише у вигляді окремих розділів курсу «Біологія» або факультативного курсу. Додатково екологічні питання розглядаються в шкільних курсах «Географія», «Хімія», «Фізика» [2, с. 351], «Основи здоров'я», «Математика». Проте, для формування екологічної культури і свідомості учнів цього недостатньо. Адже перераховані предмети дають екологічні знання окремими блоками і не сприяють формуванню в учнів цілісного екологічного бачення світу і місця людини в ньому. Метою ж екологічної освіти і виховання є не лише набуття учнями екологічних знань, а формування екологічного мислення, поведінки, тобто належного екологічного стереотипу. Тому, при відсутності в шкільній програмі єдиного курсу «Основи екології» екологічні питання повинні розглядатися при викладанні усіх шкільних предметів. Значний потенціал формування екологічної свідомості особистості мають такі шкільні предмети, як література, мова, історія, образотворче мистецтво, музичне виховання [2, с. 356], фізкультура та ін.

Особливу увагу слід звернути на предмет фізичної культури, який лише в незначній кількості досліджень фігурує як такий, що може сприяти формуванню екологічної свідомості учнів [1, с. 6; 3, с. 31]. На нашу думку, саме викладання фізкультури дає велику можливість здійснення екологічного виховання підростаючого покоління. Фізична культура – це той шкільний предмет, після біології та основ здоров'я, який максимально наближує дітей до природи, адже велика кількість уроків відбувається на пришкольних майданчиках, а позакласні спортивні заходи часто організовуються на природі. Це завжди можна використати з метою здійснення екологічного навчання і виховання, адже формування екологічних поглядів, екологічної свідомості і культури неможливі без зближення з природою. Для реалізації даної мети необхідна належна підготовка студентів – майбутніх вчителів фізкультури. Курс «Основи екології», який викладається на факультеті фізичного виховання, є варіативною складовою навчального плану підготовки вчителів фізкультури. Він дає основні знання з дисципліни, знайомить студентів з різними екологічними проблемами минулого і сьогодення. На нашу думку, крім загальноосвітньої мети, курс «Основи екології» повинен мати додаткову професійну спрямованість і містити питання не лише екологічного, а й педагогічного та методичного спрямування. Тобто вчитель фізкультури паралельно з реалізацією своєї основної мети – виховання здорового підростаючого покоління – повинен бути готовий до здійснення екологічної освіти і виховання школярів. Для цього він повинен бути озброєний відповідним спектром знань і вмінь. Наприклад, вчитель фізкультури у своїй професійній діяльності може використати питання з таких екологічних тем: «Закономірності дії екологічних факторів на організм людини», «Закономірності взаємодії людини з навколишнім середовищем», «Забруднення навколишнього середовища», «Екологічний стан регіону», «Охорона рідкісних видів рослин і тварин», «Екозаконодавство України» та багато інших.

Таким чином, вчитель фізичної культури повинен відігравати одну з провідних ролей у формуванні екологічної свідомості учнів і тому мати фундаментальні знання в галузі екології та володіти методикою екологічної виховної роботи.

Література

1. Аніщенко В. Екологічна освіта фахівців сфери туризму/ В. Аніщенко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2002. – № 36. – С. 6–8.

2. Дерябко С. Д. Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябко, В. А. Ясвин. -- Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 478 с.
3. Мудрік В. І. Виховання екологічної свідомості та культури у процесі фізичного виховання студентів / В. І. Мудрік, В. В. Марунін, О. Л. Прокопенко // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 6. – С. 31–33.
4. Сутність, завдання, форми екологічного виховання студентів // Виховна робота зі студентською молоддю. – Одеса, 2006. – С. 84–93.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ У КУРСІ „БІОЛОГІЯ 10-11»

Чіхладзе К.К., Сич М.Л.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Нині екологічну освіту й виховання розглядають як аспект гуманізації шкільної освіти, що передбачає засвоєння суспільних духовних цінностей, оскільки духовність не мислима без усвідомлення єдності людини і природи. Це почуття є органічним для гармонійно розвинутої особистості, а його нестача означає неповноцінність людини як члена суспільства, оскільки є першопричиною хижацького ставлення до природи.

Формування екологічної культури можливе за умови, коли до змісту шкільної освіти входять такі головні елементи: система знань про взаємодію природи й суспільства; ціннісні екологічні орієнтації; система норм і правил ставлення до природи; вміння та навички з її вивчення та охорони. Одним із провідних понять у системі знань про взаємодію природи й суспільства є охорона природи. Елементи знань про охорону природи розглядаються в шкільному курсі біології в кількох аспектах: збереження видової різноманітності біосфери загалом і рідкісних видів зокрема. У зміст навчального предмета входять питання правового й морального регулювання поведінки в природі, розвитку заповідної справи, збереження умов природного відтворення популяцій, селекції; оцінка стану популяцій і їх використання людиною; захист навколишнього природного середовища від забруднення.

Ціннісні екологічні орієнтації як настанови й мотиви діяльності передбачають усвідомлення школярами значення природи як універсальної цінності. Формуються такі мотиви: громадянські та національно-патріотичні, які ґрунтуються на бажанні примножувати багатства природи й пов'язані з почуттям обов'язку перед суспільством щодо охорони природи своєї батьківщини; гуманістичні, що виражаються в прагненні виявити доброту, співчуття й милосердя до живого, в бажанні захистити й допомогти; естетичні, які проявляються в потребі зберегти красу природного середовища; науково-пізнавальні, пов'язані з розумінням складних зв'язків суспільства, людини й природи, прагненням пізнавати її закони; економічні, які ґрунтуються на визнанні природи як джерела ресурсів для розвитку продуктивних сил суспільства, науково-технічного прогресу.

Нормативні аспекти змісту екологічної освіти охоплюють систему моральних і правових принципів, норм і правил, дозволів і заборон екологічного характеру, непримиренність до будь-яких проявів негуманної поведінки в природі. Вивчаючи основи наук, учень має усвідомити соціальні й природні причини, яким диктуються певні норми й правила професійної та індивідуальної поведінки в довкіллі. Дотримання цих норм і правил – конче необхідно для сьогодення, оскільки дає змогу зберегти природу для майбутніх поколінь.

Нині суспільству потрібні люди з екологічними принципами життя, гнучкістю й критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом.

Уміння й навички з вивчення та охорони навколишнього природного середовища становлять найважливіший компонент змісту екологічної освіти. Насамперед важливо сформувані в учнів уміння оцінювати та поліпшувати стан довкілля, найближчого природного оточення: двору, вулиці, пришкільної ділянки, парку, лісу тощо. Для цього заплановані шкільною програмою спостереження під час екскурсій у природу, польові практикуми, суспільно корисна праця, аналіз літературних даних.

Теоретичні аспекти екологічної освіти та виховання значною мірою реалізуються на уроках біології. Значні виховні можливості має позакласна та позашкільна робота з предмета.

У курсі біології 10-11 класів однією з основних екологічних проблем є керована еволюція – виникнення під впливом антропогенних факторів нових напрямів природного добору, що може мати непередбачувані катастрофічні наслідки. Перед людиною стоїть завдання – навчитися керувати чисельністю популяцій, зменшувати інбридинг під час розведення диких видів у неволі, визначити мінімальний рівень чисельності видів, що зникають, уточнити напрям і швидкість еволюції видів в умовах дії антропогенних факторів. Основна теза полягає в тому, що жива природа, вся різноманітність видів – необхідна умова існування людства, оскільки саме жива природа визначає естетичні й гігієнічні параметри середовища, є основним джерелом продуктів харчування й ресурсів [1].

Серед сфер, з якими людина стикається впродовж всього свого життя, є сфера стосунків Людини та Природи: ставлення людини до своєї власної природи (до свого тіла) і до природи довкілля. Певна річ, ми повинні розглядати обидва ці аспекти в єдності (згідно постулатів В. Вернадського), бо лише в такій площині можна побачити можливість продуктивного розгортання здоров'язберігаючих і природоохоронних заходів. Людина здатна сприймати своє тіло як "зовнішній" об'єкт а також як елемент навколишнього природного середовища і сприяти його удосконаленню або руйнуванню.

Література

1. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І.В. Морз, А.В. Степанюк, О.Д. Гончар та ін.; За ред. І.В. Мороза. – К.: Либідь, 2006. – 592 с.